

osnovno delovno področje pa opisala kot izdajanje državnih tiskovin, šolskih knjig in učil.¹⁵ Ni bila edina založba, ki jih je izdajala, iz ohranjenih katalogov tiskovin in seznamov obrazcev pa zvemo, s kakšnimi in katerimi vrstami tiskovin in obrazcev je zalagala Slovenijo.¹⁶

Tiskovine so bile signirane razdeljene po področjih, ki so jih pokrivala.¹⁷ Delovna knjižica je bila sprva signirana kot obrazec št. 0,31, od leta 1954 do konca njenega obstoja pa je bila označena z številko 0,34.

V Poročilu o delu DZS za leto 1945–1950¹⁸ izvemo, da je bilo v oddelku za tiskovine zaposlenih 7 ljudi, poleg vodje in njegovega pomočnika še kalkulant, arhivar, uslužbenec ekonom, sluga in risar. Arhivar naj bi med drugim vodil arhiv vzorcev tiskovin in arhiv osnutkov za nas neprecenljive vrednosti, a žal nista ohranjena.

Največ podatkov o delovni knjižici dobimo iz t. i. kartice produkta,¹⁹ a žal niso ohranjeni za starejše obdobje, ampak le za obdobje od 1970. dalje.

Navedimo šifro knjižice 107, saj je bila odtlej vpisana tudi v kolofonu. Njena zunanost je bila z zakonom predpisana.²⁰ Na kartici za obdobje od 1970. do 1984. pa je opisana takole: format velikosti A 6, vsebuje 11 pol – 44 strani, vezava v platno, šivana s sukancem.

Leta 1984 je bila prvič natisnjena »slovenska knjižica«. Iz pripombe na robu kartice lahko zvemo, da je bil njen osnutek izdelan že decembra 1983. Opis knjižice je nekoliko daljši: je mehko vezana v zeleno umetno platno, šivana s sukancem (po 9 pol ali 36 strani), ki so oštevilčene. Na vseh

straneh je zelen podtisk z grbom SRS. Na platnicah sta grb RS in napis Delovna knjižica.

Knjižico so ves čas tiskali na 80-gramski brezlesni papir, po letu 1984 na lažjega, 70-gramskega.

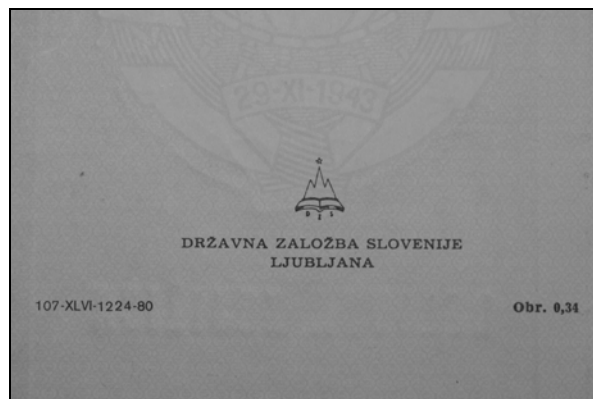
Vse od 1970. do 1984. so jih tiskali zunaj Slovenije, v tiskarni Vjesnik Zagreb, po pripovedovanju starejših delavcev pa tudi predtem. Z uvedbo slovenske knjižice pa so jih spet začeli tiskati v Sloveniji, v Tiskarni Ljubljana v letih 1984–1999 in Ptujski tiskarni v letih 1999–2009.

Številka naklade, ki je v kolofonu označena z rimsko številko, ne kaže dejanskega stanja, saj so bila zaporedja večkrat prekinjena in ponovno začeta kot na primer leta 1947, pa 1954 in 1984.

Od 28. maja 1954 do konca leta 1983 naj bi po internih evidencah oddelka za tisk DZS natisnili 53 naklad, potem pa vključno z zadnjo (8. septembra 2008) še 41.

Vsako leto so izpeljali dve do tri naklade s 15 do 20 tisoč izdanimi knjižicami, proti koncu, po letu 2006 tudi manj, po 5000 knjižic v eni nakladi.

Ob zaključku navedimo še njihov seštevek, vseh knjižic, ki so jih založili, bilo naj bi jih okoli 1679.000.

Kolofon knjižice iz leta 1980, desno št. obrazca, v sredini logotip Državne založbe Slovenije.

Viri in literatura

Arhivski viri

Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL)

ZAL 711, Državna založba Slovenije.

Arhiv Republike Slovenije (ARS)

AS 236, Ministrstvo za delo LRS

AS 400, Republiški zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani.

AS 1456, Glavna direkcija grafične industrije LRS, šk. 8.

¹⁵ Točka a 2. člena omenjene uredbe.

¹⁶ DZS hrani peščico katalogov tiskovin in zdi se, da niso izhajali mesečno, kljub zahtevi, izraženi v 7. členu citirane uredbe. V osmih arhivskih škatlah gradiva Državne založbe Slovenije (SI ZAL 711) pa so le najrazličnejši obrazci tiskovin, med njimi (v škatli 2) ena sama delovna knjižica iz leta 1999.

¹⁷ Tiskovine so bile že v prvem katalogu iz leta 1948 razvrščene v 16 področij. Ta so bila številčno označena od 0 do 15 in tudi opisana. Navedimo nekaj opisov, saj se kasneje niso kaj dosti spreminjali. 0: Splošno (med te tiskovine je spadala tudi delovna knjižica), 1: Prosveta, 2: Kmetijstvo in gozdarstvo, 3: Industrija, rudarstvo, tehnika in obrt, 4: Promet in pošta, 5: Gozdarsvo, gospodarska uprava in trgovina.

¹⁸ Fond SI AS 1456, Glavna direkcija grafične industrije LRS, šk. 8.

¹⁹ Kartični zapis o prodanem izdelku je v trgovini osnovna evidenca. Vpogled v dokument, shranjen v stalni zbirki DZS, nam je omogočila Tanja Bukovec, urednica DZS.

²⁰ Zunanjo podobo, (velikost, število strani, naslovnica) je okvirno določal 3. člen Pravilnika o delovni knjižici (npr: Uradni list RS, št. 28/90, 32/91, 47/92, 14/95, 57/98).

Tiskani viri

Sl. n., št. 128, 14. junij 1922.

Ur. l. 74, 13. julij 1922.

Uredba Narodne vlade Slovenije o ustanovitvi Državne založbe Slovenije, Uradni list slovenskega narodnoosvobodilnega sveta in narodne vlade Slovenije 1945, št. 28 z dne 22. avgusta 1945.

Uradni list RS, št. 28/90, 32/91, 47/92, 14/95, 57/98.

Internet

www.dzs.si

Literatura

Bajič Stojan: *Delovno pravo: splošni red*. Ljubljana: samozaložba, 1936.

Kralj Anton: *Obrtni red. Zbirka in razlaga najvažnejših obrtnih zakonov in razsodb upravnega sodišča*. Ljubljana: Slovenska krščansko-socialna zveza, 1903.

Kresal France: Nastanek in razvoj socialne politike na Slovenskem do leta 1941. V: *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja* 22 (1982), št. 1–2, str. 101–116.

Kresal France: Zgodovina kolektivnih pogodb na Slovenskem. V: *Teorija in praksa* 28 (1991), št. 12, str. 1455–1468.

Kresal France: Kolektivna pogodba kot vir delovnega prava. V: *Delavske zbornice, kolektivne pogodbe in soupravljanje* (1991), str. 69–86.

Kresal France: Začetki in razvoj delavskega zavarovanja v Sloveniji med obema vojnoma. V: *Zgodovinski časopis* 24 (1970), zv. 3–4, str. 209–245.

Zusammenfassung

ARBEITSBUCH – DOKUMENT DER VERGANGENHEIT

Arbeitsbücher existierten im slowenischen Gebiet 124 Jahre. Sie waren öffentliche Urkunden, die den Arbeitnehmern als Legitimation und Be-

stätigung von Schulbildung und Fachausbildung, Qualifizierung und Dauer der Beschäftigung dienten.

Die Arbeitsbücher wurden mit der zweiten Novelle des österreichischen Gesetzes über die Gewerbeordnung von 1859 eingeführt, das die zunftmäßige Produktionsweise abschaffte und die Entwicklung der Industrie ermöglichte. Im Königreich Jugoslawien wurden sie aufgrund der Bestimmungen über die Arbeitsbücher im Gesetz über den Arbeiterschutz von 1922 in Arbeitslegitimationen und mit dem Gewerbegesetz von 1931 in Geschäftsbücher umbenannt. Die Arbeitsbücher wurden 1938 mit einem eigenständigen Gesetz, der Verordnung mit Gesetzeskraft über die Legitimationen der Arbeiter und Angestellten, eingeführt.

Im Zweiten Weltkrieg wurde unter der deutschen Besatzung in Gorenjska und Štajerska das deutsche System der Arbeitsbücher eingeführt, in der Provinz Ljubljana blieb unter der italienischen Besatzung das bestehende System der Arbeitsbücher weiterhin gültig.

Die ganze Zeit über existierten noch Gesindebücher für das Gesinde (Knechte und Mägde) in der Landwirtschaft und Winzerbücher für die Winzer in Štajerska.

In Titos Jugoslawien wurden die Arbeitsbücher vereinheitlicht. Im unabhängigen Staat Slowenien haben sie sich bis 2009, als sie aufgrund der computergestützten Evidenzführung abgeschafft wurden, nicht wesentlich verändert.

Verständlicherweise haben die Arbeitsbücher in ihrer mehr als 100-jährigen Geschichte auch ihren Inhalt und ihr Aussehen verändert. Sie hatten weiche und harte Einbanddeckel, meist in Grau und Grün, mit eingepprägtem nationalem Wappen auf der Vorderseite. Es gab 6 verschiedene Typen des Arbeitsbuches. Nach 1945 spielte bis zur Abschaffung der Arbeitsbücher die Državna Založba Slovenije, viele Jahre der wichtigste slowenische Staatsverlag für die unterschiedlichsten Drucksachen und Formulare, bei Ihrer Gestaltung und Versorgung des slowenischen Marktes eine wichtige Rolle.